

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก ฤกษ์เกษม. การศึกษาความยั่งยืนของระบบเกษตรที่สูง. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการ
พัฒนาประเทศไทย, 2537.
- กาญจนะ ประกาศวุฒิสาร. ทหารจีนคณะชาติ ก็มินตั้ง ตกค้างทางภาคเหนือประเทศไทย. พิมพ์
ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: สยามรัตนพริ้นติ้ง, 2546.
- การปกครอง, กรม. ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ กรมการปกครอง. ข้อมูลอำเภอฝาง [Online].
แหล่งที่มา: <http://www.amphoe.com> [2548]
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: กรม
พัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2545.
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง และ มูลนิธิโครงการหลวง. รายงาน
สัมมนา เรื่องทิศทางการตลาดสินค้าโครงการหลวง, 26-27 เมษายน 2547 ณ โรงแรม
อิมพีเรียลโกลเด้นไทรแองเกิ้ลรีสอร์ท อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง. ข้อมูลพื้นฐานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
36 ศูนย์ ประจำปี พ.ศ.2547, 2547.
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง. ข้อมูลพื้นฐานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
36 ศูนย์ ประจำปี พ.ศ.2547, 2547.
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรที่สูง
ภาคเหนือ 12 จังหวัด, 2548.
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. ชนกลุ่มน้อยในไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2518.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. กองควบคุมพืชเสพติด. รายงานการ
สำรวจฝิ่น ประจำปี 2522-2523. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบ
ปรามยาเสพติด, 2523.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. กองควบคุมพืชเสพติด. รายงานการ
สำรวจฝิ่น ประจำปี 2531-2532. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบ
ปรามยาเสพติด, 2532.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. กองควบคุมพืชเสพติด. รายงานการ
สำรวจฝิ่น ประจำปี 2532-2533. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบ
ปรามยาเสพติด, 2533.

- สำรวจผืน ประจำปี 2543-2544. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2544.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. กองควบคุมพืชเสพติด. รายงานการสำรวจผืน ประจำปี 2544-2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2523.
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน. กองควบคุมพืชเสพติด. สรุปรายงานผลการสำรวจพื้นที่ปลูกฝิ่นและสถานะความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2522.
- คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการสำรวจและวางแผนการใช้ที่ดินโครงการหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. เล่มที่ 14. โครงการสำรวจลุ่มน้ำทางภาคเหนือของประเทศไทย ด้วยภาพถ่ายทางอากาศ. กรุงเทพฯ: โครงการสำรวจลุ่มน้ำทางภาคเหนือของประเทศไทย ด้วยภาพถ่ายทางอากาศ, 2525.
- คณะทำงานจัดทำแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ระยะที่ 2. แผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ระยะ 5 ปี พ.ศ.2545-2549. ม.ป.ป.
- คำพล พัวพานิชย์. เศรษฐศาสตร์ที่ดินเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ที.พี. พริน, 2535.
- จันทบูรณ์ สุทธิ. การเกษตรแบบตัดฟันโค่นเผาบนที่สูง: วิทยาการพื้นบ้าน. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา, 2539.
- จันทบูรณ์ สุทธิ. ไร่เลื่อนลอยชาวเขา. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย, 2524.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. การตั้งถิ่นฐานมนุษย์: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. ทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.
- แซมมวล ซี ลิทเชนเบอร์เกอร์. พืชไร่. แปลโดย กฤษฎา สัมพันธ์รักษ์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- ดุษฎี อายุวัฒน์ และ เยาวนุช แซ่ตั้ง. รายงานการวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์จากป่า: กรณีป่าสงวนแห่งชาติป่าดงลาน. ขอนแก่น: โครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2534.
- ทวีศักดิ์ และคนอื่นๆ. มนุษย์กับการเปลี่ยนแปลง: เอกสารประกอบการสอน วิชา สศ.101. พิมพ์ครั้งที่ 1. สงขลา: การผลิตเอกสารและตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542.
- ธีรเดช รัชนี้, ม.ร.ว.. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและโครงการหลวง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2531.

- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนการเกษตร พ.ศ.2506 : จังหวัด
เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2506.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนการเกษตร พ.ศ.2521 : จังหวัด
เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2521.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนการเกษตร พ.ศ.2536 : จังหวัด
เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2536.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนการเกษตร พ.ศ.2546 : จังหวัด
เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2546.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2513.
กรุงเทพฯ: งานสถิติประชากรและเคหะ ฝ่ายสถิติประชากร กองสำรวจประชากร
สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2513.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2523.
กรุงเทพฯ: งานสถิติประชากรและเคหะ ฝ่ายสถิติประชากร กองสำรวจประชากร
สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2523.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533.
กรุงเทพฯ: งานสถิติประชากรและเคหะ ฝ่ายสถิติประชากร กองสำรวจประชากร
สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2533.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2543.
กรุงเทพฯ: งานสถิติประชากรและเคหะ ฝ่ายสถิติประชากร กองสำรวจประชากร
สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543.
- นำพวลย์ กิจรักษ์กุล. ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2528.
- นิพนธ์ ตั้งธรรม. แบบจำลองคณิตศาสตร์การชะล้างพังทลายของดินและมลพิษตะกอนในพื้นที่ลุ่ม
น้ำ. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- บริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด. ประวัติความเป็นมาของโครงการหลวง [Online].
แหล่งที่มา: <http://www.doikham.com> [2548]
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์, เมธี เอกะสิงห์ และ ธันยา พรหมบุญมย์. ตัวชี้วัดความยั่งยืนของระบบ
เกษตรและทรัพยากรธรรมชาติบนที่สูง : มุมมองทางเศรษฐกิจสังคม. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัย
เพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- ประชาสงเคราะห์, กรม. กองสงเคราะห์ชาวเขา ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย ปี พ.ศ.
2538. กรุงเทพฯ: กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและ
สวัสดิการสังคม, 2539.

- ประชาสงเคราะห์, กรม. ศูนย์วิจัยชาวเขา. ทำเนียบหมู่บ้านชาวเขาในประเทศไทย ปี พ.ศ.2521.
2521.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, สุพันธ์ ละอองศรี และ ธีรภัทร สันติเมทินีดล. จากฝัน สู่กาแฟ. พิมพ์ครั้งที่ 1.
ม.ป.ท.: โครงการศูนย์วิจัยและพัฒนากาแฟบนที่สูง, 2531.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. การพัฒนาเกษตรที่สูง. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: โครงการฝึกอบรมและ
พัฒนาหลักสูตร CMU-NAU คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.
- พัฒนาที่ดิน, กรม และ มูลนิธิโครงการหลวง. รายงานการสำรวจ จำแนกและวางแผนการใช้ที่ดิน
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง ตำบลม่อนปิ่น ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัด
เชียงใหม่. 2547.
- พัฒนาที่ดิน, กรม. โปรแกรมแผนปฏิบัติการพัฒนาทรัพยากรดิน (LandPlan 3.0) [Computer
program]. แหล่งที่มา: ศูนย์สารสนเทศ [2548]
- พัฒนาสังคมและสวัสดิการ, กรม. ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย ปี พ.ศ.
2545. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2545.
- พินันท์ ลักษณะศิริ. มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดสิทธิการถือครองที่ดิน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2539.
- พูนเกษม วิเชียรรัตน์. การกำหนดที่ตั้งศูนย์บริการเกษตรในพื้นที่เกษตรจังหวัดลพบุรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ภาติยะ พัฒนะศักดิ์. การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ที่ดินของหมู่บ้านมุเซอ และหมู่บ้านคน
ไทย ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชา
ภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- มหาวิทยาลัยเกริก. โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการ
หลวง. 2546.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. แผนแม่บทการท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์ โครงการขยายการท่องเที่ยว
อ่างขาง. เล่มที่ 1. โครงการศึกษาและจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิ
ทัศน์ โครงการขยายการท่องเที่ยวอ่างขางและอินทนนท์ กม.31 เชียงใหม่ ชุดที่ 1, 2547.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. แผนแม่บทการพัฒนาเกษตรที่สูงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด.
2544.
- มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม. ทำเนียบองค์กรพัฒนาชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม, 2533.

ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

รัชฎา รัตนบุญฤทธิกร. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะ

สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

รัตนพร เศรษฐกุล, พิริยะ สีหะกุล และ อูทิศ ชำนิบรรณาการ. สิทธิชุมชนท้องถิ่น ชาวเขาใน

ภาคเหนือของประเทศไทย : อดีตและปัจจุบัน กรณีศึกษาและปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2546.

รัตนพร เศรษฐกุล. หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์,

2546.

วราภรณ์ อมราพิทักษ์. ปัญหาการดำเนินงานโครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ กรมป่าไม้. วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาการพาณิชยศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

วิศิษฎ์ รัศมีทัต. อุดมนิยมวิทยาเกษตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521.

ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรม. โครงการหลวง. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม,

2539.

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง. ชนเผ่าบนดอยอ่างขาง [Online]. แหล่งที่มา:

<http://www.angkhang.com> [2548]

สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน. สำนักงานสถิติกลาง. สำมะโนประชากรแห่ง

ประเทศไทย ปี พ.ศ.2503. 2503.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชนบท : วิธีการวิจัย ทฤษฎี และการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบท

ไทย. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528.

สากล สถิติวิทยานันท์. ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.

นายกรัฐมนตรี, สำนัก. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ข้อมูลระดับหมู่บ้านการสำรวจประชากรชาวเขา

ปี พ.ศ.2529. 2529.

สุพร อามฤตโชค, คเนิงนิจ กิตติวัฒน์ และ พฤษัย ยิบมันตะสิริ. พัฒนาการของการใช้ประโยชน์

ที่ดินบนที่สูง. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

2538.

สุรินทร์ วิวัฒน์สินทร์, นงพงา สุขวนิช, และ วศิน อิงคพัฒนากุล. การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สำนักงานยูเนส

ประจำประเทศไทย, 2533.

อรัญ สุวรรณบุบผา. ผลกระทบของโครงการพัฒนาที่สูงต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของชาวไทยภูเขาในภาคเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า : กรณีศึกษาภาคเหนือตอนบน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย, 2538.

ภาษาอังกฤษ

Chanthabun Suthi, Somsak Changtrakun and Thawi Raksachon. A Study of Permanent Land Use of the Hilltribesmen Who Grow Pappy. Chiang Mai: The Tribal
Research Center, 1978.

Howard E. Garden cities of tomorrow. London: Faber, 1960.

Kunstadter P. and others. Farmers in the Forest : Economic Development and Marginal Agriculture in Northern Thailand. Honolulu: East-West Center, University of
Hawaii, 1978.

Lynch K. Good city form. Cambridge: The MIT Press, 1984.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก มูลนิธิโครงการหลวง

ก.1 ความเป็นมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระราชดำริ และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ดำเนินงานจัดตั้งโครงการหลวงขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2512 เพื่อพัฒนา เกษตรที่สูง ลดการปลูกพืชเสพติด และการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร โดยมีพระราชประสงค์ ช่วยเหลือราษฎรชาวเขาในท้องถิ่นทุรกันดารให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

เมื่อแรกเริ่ม พื้นที่โครงการหลวงพบสภาพปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1. ราษฎรชาวเขาทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่นอยู่ทั่วไป
2. ยังไม่มีพืชชนิดอื่นที่ปลูกทดแทนฝิ่นได้
3. ปัญหาด้านความมั่นคง
4. พบการถางป่าและทำลายต้นน้ำลำธาร

โครงการหลวงดำเนินงานวิจัยเกษตรที่สูงคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่ เกษตรกรในพื้นที่สูง ส่วนการดำเนินงานด้านการส่งเสริมเกษตรเริ่มเป็นรูปธรรม เมื่อปี พ.ศ.2522 เป็นต้นมา โดยการนำพืชพรรณต่างๆอันเป็นผลมาจากงานวิจัย ไปส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก ทดแทนฝิ่น ได้แก่ ไม้ผลเขตร้อนชนิดต่างๆ พืชผัก ไม้ดอก ข้าว และถั่วต่างๆ รวมทั้งกาแฟอราบิก้า ฯลฯ

ต่อมาในปี พ.ศ.2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริเปลี่ยนสถานะภาพของโครงการ โดยจดทะเบียนมูลนิธิเป็นองค์การนิติ บุคคลที่มีกฎหมายรองรับ เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้วยความมั่นคงสืบไป

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิโครงการหลวง ดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชประสงค์
 2. เพื่อดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆเพื่อ สาธารณประโยชน์
 3. ดำเนินการใดๆอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติเป็นส่วนรวม
 4. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมือง
- เป้าหมายของมูลนิธิโครงการหลวง
1. ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม
 2. ช่วยชาวเขาโดยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือ ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร

3. กำจัดการปลูกฝิ่น

4. รักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือ ให้ป่าอยู่ในส่วนที่ควรเป็นป่า และทำไร่ ทำสวน ในส่วนที่ควรเพาะปลูก อย่าให้ส่วนทั้งสองนี้รุกล้ำซึ่งกันและกัน

5. ผลผลิตพืชผลเพื่อเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ

ทั้งนี้ ในปีดังกล่าว (ปี พ.ศ.2535) การจดทะเบียนโครงการหลวงเป็นมูลนิธิเพื่อจะได้เป็นองค์กรนิติบุคคลนั้น จำเป็นต้องมีคณะบุคคลทั้งระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ และรับโอนงาน รวมทั้งต้องมีคณะกรรมการดำเนินงานและสำนักงานมูลนิธิโครงการหลวงด้วย ดังนั้นจึงมีมติคณะรัฐมนตรี ดังต่อไปนี้

1. ให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการอำนวยการประสานงานมูลนิธิโครงการหลวงประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ ส่วนองค์ประกอบอื่นๆและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้พิจารณา

2. ให้สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้จัดตั้งหน่วยงานระดับกองขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับมูลนิธิโครงการหลวง รวมทั้งรับโอนงานบางส่วนจากมูลนิธิโครงการหลวงมายังรัฐบาลเพื่อดำเนินงานต่อไป

3. ให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนให้แก่มูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายปี โดยตั้งไว้ที่สำนักราชเลขาธิการเพื่อใช้ในการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง

ต่อมาได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2542 ว่าด้วยการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานโครงการหลวง เพื่อให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจต่างๆมีกรอบการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีกองพัฒนาเกษตรที่สูง (ปัจจุบันเป็น สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง) สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการอำนวยการและประสานงานมูลนิธิโครงการหลวง (กอป.)

มูลนิธิโครงการหลวงได้รับปรุงการบริหารงานจากการบริหารในรูปแบบของโครงการเป็นการบริหารที่มีกรรมการมูลนิธิช่วยดูแลด้านนโยบาย และมีคณะกรรมการบริหารเป็นผู้ดูแลด้านการบริหารการปฏิบัติงาน แบ่งการทำงานออกเป็นฝ่ายต่างๆเพื่อสะดวกในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ฝ่ายสำนักงาน ฝ่ายการเงินและการบัญชี ฝ่ายวิจัย ฝ่ายพัฒนา และฝ่ายตลาด

ปัจจุบันงานของมูลนิธิโครงการหลวงมีการพัฒนาองค์กรไปในลักษณะที่ทันสมัยและเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น คือ (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2548)

- จัดตั้งบริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด อันเป็นการรวมโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปฝาง โรงงานหลวงสำเร็จรูปแม่จัน โรงงานหลวงสำเร็จรูปเต่า

งอย และโรงงานหลวงสำเร็จรูปสะพานทรายเข้าด้วยกัน มีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ถือหุ้นใหญ่ โดยมีเป้าหมายให้กิจกรรมด้านนี้ดำเนินงานโดยใช้เทคโนโลยีทันสมัยและพึ่งตนเองในรูปแบบเชิงธุรกิจได้

- ปรับปรุงการดำเนินธุรกิจของโครงการดอกไม้แห้ง โดยให้สามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัวและสร้างรายได้ให้กับตนเอง
- ร่วมมือกับคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดตั้งห้องปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เพื่อดำเนินงานวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อขยายพันธุ์พืช
- ปรับปรุงการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง โดยร่วมมือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ก.2 การดำเนินงาน

การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงยังคงยึดหลักการตามความมุ่งหมายเดิม เมื่อครั้งยังเป็นโครงการหลวง คือ เป็นโครงการส่วนพระองค์ในการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูง เพื่อให้ราษฎรชาวเขาในท้องถิ่นทุรกันดาร มีอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น รวมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารให้มีสภาพสมบูรณ์ ทั้งนี้ มูลนิธิโครงการหลวงดำเนินงานอย่างเป็นระบบและครบวงจร โดยแบ่งงานเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1.งานวิจัย

งานวิจัยเกษตรที่สูง เป็นงานที่สำคัญอันดับแรกมาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ในระยะแรกเป็นการวิจัยหาชนิดพืชหรือสัตว์ที่สามารถนำไปส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปประกอบอาชีพทดแทนการปลูกฝิ่นและการเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย ชนิดหรือพันธุ์พืชต่างๆเหล่านี้จะต้องสามารถปลูกได้ดีบนพื้นที่สูงที่มีอากาศหนาวเย็น และเหมาะสมต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการวิจัยของโครงการหลวงที่ถ่ายทอดไปยังเกษตรกรและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางที่สำคัญ คือ พืชผักเมืองหนาวชนิดต่างๆมากกว่า 80 ชนิด ไม้ตัดดอกและไม้ประดับมากกว่า 20 ชนิด ไม้ผลเขตหนาว 12 ชนิด ข้าวพืชไร่ ได้แก่ ถั่วแดงหลวง ถั่วขาว ถั่วเหลือง ฯลฯ พืชเส้นใย ได้แก่ ลินิน พืชเครื่องดื่ม ได้แก่ ชาจีน กาแฟอาราบิก้า เห็ดชนิดต่างๆ และป่าไม้โตเร็วชนิดต่างๆ

งานวิจัยของโครงการหลวงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จากการปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอยเปลี่ยนเป็นปลูกพืชเพื่อบริโภคในครัวเรือน และนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้

แก่ครอบครัว อันยังประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรของโครงการหลวง เกษตรบนพื้นที่สูง และต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

สถานีวิจัยของโครงการหลวง นอกจากดำเนินงานวิจัยเกษตรที่สูงแล้ว ยังส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรในหมู่บ้านโดยรอบๆด้วย ทั้งนี้ สถานีวิจัยเริ่มแรกที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ต่อมาจึงขยายพื้นที่วิจัยออกไปยังแหล่งอื่นๆทั้งที่มีระดับความสูงใกล้เคียงกันและมีระดับความสูงต่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เป็นแหล่งดำเนินงานวิจัยหลักของโครงการวิจัยต่างๆที่ทันสมัย รวมทั้งเป็นสถานที่ฝึกอบรมและเผยแพร่ผลงานวิจัย

2. เป็นแหล่งที่ให้ผลิตผลและบริการเพื่อเป็นรายได้สนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการหลวงมีสถานีวิจัยหลัก 4 สถานี ประกอบด้วย

1.1 สถานีวิจัยเกษตรหลวงอ่างขาง

ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,300 เมตร

เมื่อปี พ.ศ.2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวเขาเผ่ามูเซอบ้านห้วยผักไผ่ ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ทอดพระเนตรบริเวณอ่างขาง จึงทรงพระราชดำริว่า พื้นที่นี้มีภูมิอากาศหนาวเย็น มีการปลูกฝิ่นมาก ไม่มีป่าไม้อยู่เลย ขณะที่สภาพพื้นที่ไม่ลาดชันนัก ควรที่จะพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎรชาวเขาทดแทนการปลูกฝิ่น กรมพัฒนาที่ดินจึงเข้าไปดำเนินการจัดเตรียมเป็นแปลงทดลองปลูกพืชต่างๆ

ต่อมาหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี และคณะทำงานจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงดำเนินงานวิจัยและทดลองพันธุ์ไม้เมืองหนาวชนิดต่างๆเพื่อนำไปส่งเสริมแก่ชาวเขาปลูกทดแทนฝิ่น โดยตั้งเป็นสถานีวิจัยพืชเมืองหนาวขึ้น และได้รับพระราชทานนามว่า สถานีวิจัยเกษตรหลวงอ่างขาง มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. วิจัยเกี่ยวกับพืชเขตหนาว ป่าไม้และงานวิจัยเกษตรที่สูงต่างๆ
2. ฝึกอบรมและเผยแพร่ผลงานให้แก่เจ้าหน้าที่ระดับต่างๆรวมถึงเกษตรกร
3. ปลูกและขยายพันธุ์พืชเพื่อการสนับสนุน พร้อมทั้งดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรชาวเขาหมู่บ้านบริเวณรอบสถานี

4. เป็นแหล่งเรียนรู้การเกษตรที่สูง แหล่งท่องเที่ยว และพักผ่อนหย่อนใจของผู้สนใจและประชาชนทั่วไป

1.2 สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์

ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,260 – 1,400 เมตร

ราษฎรที่อาศัยบนพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยง และบางส่วนเป็นชาวม้ง ซึ่งมักบุกรุกพื้นที่ป่า ทำไร่เลื่อนลอยเพื่อปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด และฝิ่น อันเป็นเหตุให้ป่าเสื่อมโทรม

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชประสงค์ช่วยเหลือชาวเขาเหล่านั้นให้มีพื้นที่ทำกินเป็นหลักแหล่ง ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น ถ่ายทอดความรู้เกษตรแผนใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต ปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ต้นน้ำลำธาร ด้วยการให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบถาวร ต่อมาในปี พ.ศ.2522 สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์ก็จัดตั้งขึ้น ณ บริเวณบ้านขุนกลาง เพื่อเป็นสถานีวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงอีกแห่งหนึ่ง โดยดำเนินงานวิจัยด้านไม้ตัดดอก ไม้ประดับ พืชผัก และไม้ผลขนาดเล็ก รวมทั้งถ่ายทอดผลงานวิจัย อันนำไปสู่การส่งเสริมอาชีพ เพื่อเป็นรายได้ของครอบครัวเกษตรกรในหมู่บ้านโดยรอบ ตลอดจนพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน พัฒนาสังคม และอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร

1.3 สถานีเกษตรหลวงปางดะ

หมู่บ้านปางดะ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 700 เมตร

ในปี พ.ศ.2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาพระราชทานชื่อว่าเป็นสถานีเกษตรหลวงปางดะ มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. วิจัยและการขยายพันธุ์ไม้ผลเขตร้อนและกึ่งหนาว
2. วิจัยและพืชไร่ชนิดต่างๆ
3. ขยายพันธุ์พืช ได้แก่ ไม้ผลเขตร้อน ฝรั่งปลอดโรค สตรอเบอร์รี่ และอื่นๆ
4. ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

1.4 สถานีวิจัยและส่งเสริมกาแฟอราบิก้าแม่หลอด

บ้านแม่หลอด ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 680 เมตร

สถานีวิจัยแห่งนี้ เป็นสถานีวิจัยขนาดเล็กของโครงการหลวง ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2517 บนพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นภูเขาสลับกับที่ราบระหว่างหุบเขาเป็นส่วนใหญ่ มีกิจกรรมหลัก ดังนี้

1. วิจัยพันธุ์กาแฟต้านทานโรคราสนิมและผลิตเมล็ดพันธุ์กาแฟอาราบิก้าต้านทานต่อโรคราสนิม

2. วิจัยการป้องกันและกำจัดหนอนเจาะลำต้นกาแฟ

3. เพาะพันธุ์เมล็ดกาแฟอาราบิก้า

ทั้งนี้ กิจกรรมอื่นๆที่ส่งเสริมแก่เกษตรกรโดยรอบสถานี ได้แก่ เพาะกล้ากาแฟเพื่อจำหน่ายให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่างๆและเกษตรกรผู้สนใจปลูกกาแฟในบ้านแม่หลอด ส่งเสริมการปลูกผัก (พืชหลัก คือ หน่อไม้ฝรั่ง) ส่งเสริมการปลูกพืช เช่น ถั่วแดงหลวง เป็นต้น ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหวานและผลิตเมล็ดพันธุ์มะระขาว

2. งานพัฒนา

งานพัฒนาเป็นงานหลักของมูลนิธิโครงการหลวง มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎรเป้าหมาย แบ่งเป็นผลงาน 4 ลักษณะ คือ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง กลุ่มงานพัฒนาและส่งเสริมการผลิต งานพัฒนาการศึกษา สังคมและสาธารณสุข และศูนย์อารักขาพืช

2.1 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

มีบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินงานพัฒนาด้านต่างๆ ภายในศูนย์ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการประมง

2. พัฒนาปัจจัยพื้นฐานและคุณภาพชีวิตร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อความเป็นอยู่ดีขึ้น

3. สนับสนุนงานทดสอบ สาธิต วิจัยและผลิตพันธุ์พืชและสัตว์

4. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ประสานงานด้านการผลิต การตลาด การตรวจสอบคัดบรรจุผลผลิต และรับซื้อผลผลิตเพื่อส่งออกจำหน่าย

พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง มีจำนวนทั้งหมด 36 ศูนย์ กระจายอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 26 ศูนย์ จังหวัดเชียงราย จำนวน 6 ศูนย์ จังหวัดพะเยา จำนวน 1 ศูนย์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 2 ศูนย์ และจังหวัดลำพูน จำนวน

1 ศูนย์ ทั้งนี้ พื้นที่ส่วนใหญ่มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลเกินกว่า 800 เมตร มีสภาพเป็นพื้นที่ในหุบเขาหรือพื้นที่เชิงเขาที่มีความลาดชัน อยู่ในท้องถื่นทุรกันดารและห่างไกลชุมชนทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าสงวน เนื่องจากที่ตั้งของศูนย์พัฒนาแต่ละแห่งมีสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันไป จึงอาจแบ่งพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับความสูง ดังนี้ (สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง, 2547) (ดูแผนที่ ก และตารางที่ ก ประกอบ)

2.1.1 กลุ่มพื้นที่ระดับความสูงค่อนข้างมาก (ระดับความสูงเกิน 1,000 เมตร)

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขา หรือหุบเขาลับซับซ้อน มีความชันสูงล้อมรอบด้วยพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่บางแห่งเป็นพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน (Slope Complex) ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยสูงกว่าพื้นที่ศูนย์อื่นๆประมาณ 1,518.5 มิลลิเมตร และอุณหภูมิเฉลี่ยหนาวเย็นมากกว่าศูนย์อื่นๆ คือ มีอุณหภูมิเฉลี่ยเท่ากับ 19.7 องศาเซลเซียส เกษตรกรในกลุ่มศูนย์นี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ และจีนฮ่อ ประกอบด้วยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งหมด จำนวน 14 ศูนย์ ได้แก่

- 1.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง
- 2.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย
- 3.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ
- 4.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย
- 5.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง
- 6.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ
- 7.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคั่ง
- 8.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์
- 9.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย
- 10.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนแปะ
- 11.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เฒ่า
- 12.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง
- 13.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น และ
- 14.ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย

2.1.2 กลุ่มพื้นที่ระดับความสูงปานกลาง (ระดับความสูงระหว่าง 800-1,000 เมตร)

พื้นที่ศูนย์กลุ่มนี้เป็นพื้นที่ภูเขา หรือหุบเขาสลับซับซ้อน ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย ประมาณ 1,299.5 มิลลิเมตร และอุณหภูมิเฉลี่ยเท่ากับ 22.7 องศาเซลเซียส มักขาดน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ลัวะ และคนเมือง ประกอบด้วยศูนย์พัฒนา โครงการหลวง จำนวน 8 ศูนย์ ได้แก่

1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางดะ
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้ง และ
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง

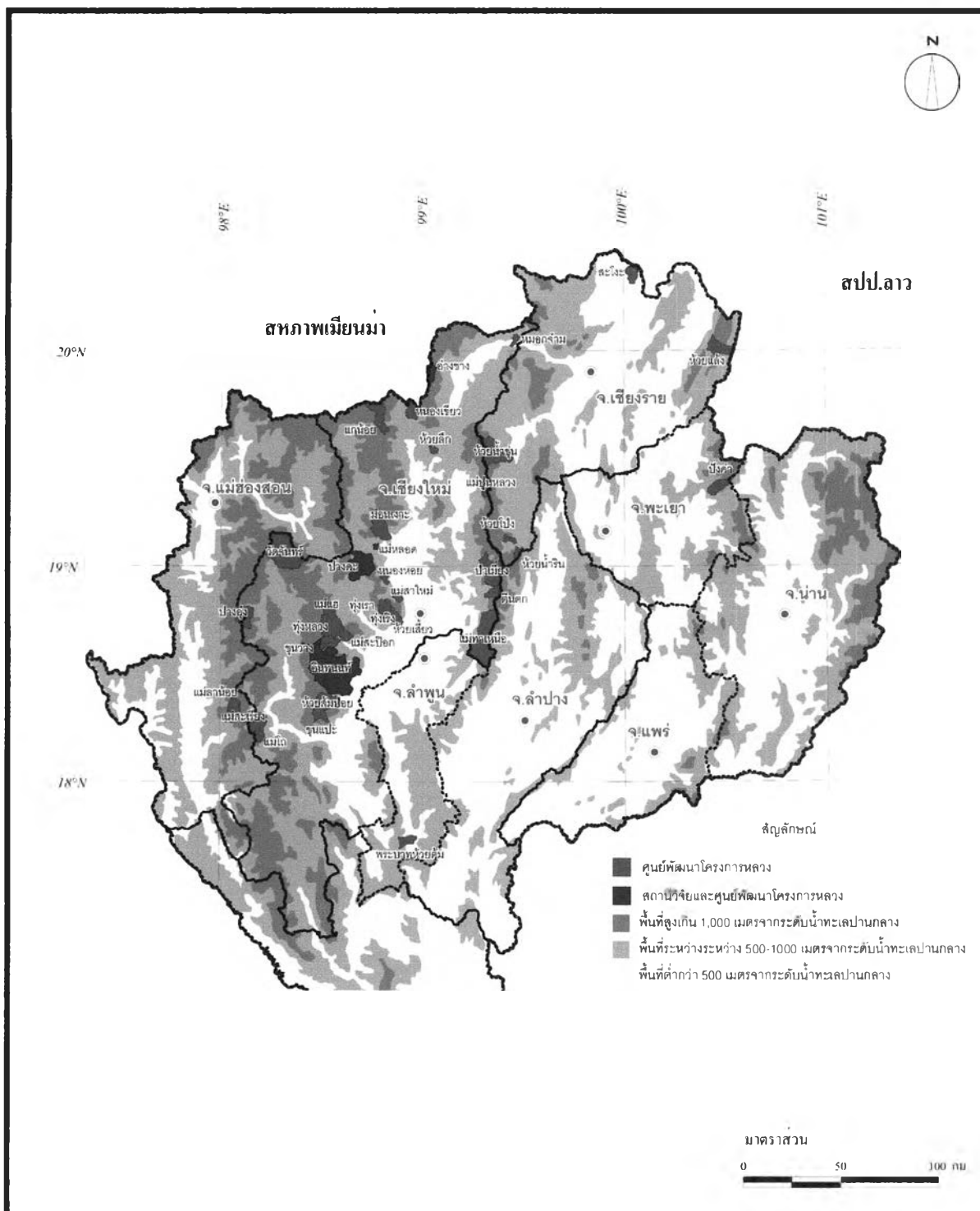
2.1.3 กลุ่มพื้นที่ระดับความสูงค่อนข้างต่ำ (ระดับความสูง 400-800 เมตร)

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่บริเวณเชิงเขาและไหล่เขา มีพื้นที่ราบอยู่ระหว่าง หุบเขา บางส่วนเป็นเนินเตี้ยๆ สภาพอากาศค่อนข้างร้อนกว่าพื้นที่กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยเฉพาะฤดูหนาวและฤดูร้อนจะแห้งแล้งกว่าพื้นที่อื่นๆ โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ย 23.6 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,480.5 มิลลิเมตร เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่า กะเหรี่ยง คนเมือง ม้ง มูเซอ ละว้า และจีนฮ่อ ประกอบด้วยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 14 ศูนย์ ได้แก่

1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเสี้ยว
2. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก
3. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว
4. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด
5. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม
6. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตก
7. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ
8. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก
9. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง
10. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา
11. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม
12. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงคำ

13. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง และ

14. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะ

ผลกระทบของการส่งเสริมการเกษตรที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวงที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน : กรณีศึกษา สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ ก ที่ตั้งของสถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง		ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สัญลักษณ์ทั่วไป :	◎ ที่ตั้งของจังหวัด - - - - - ขอบเขตจังหวัด	
ที่มา : สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง. 2547		

ตารางที่ ก ที่ตั้งและความสูงของสถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

สถานีวิจัย/ ศูนย์พัฒนา	ที่ตั้ง		จำนวน กลุ่มบ้าน	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวน ครัวเรือน	ประชากร (คน)	พื้นที่ (ไร่)	ความสูงจาก ระดับน้ำทะเล (เมตร)
	อำเภอ	จังหวัด						
1. แกนน้อย	เชียงดาว	เชียงใหม่	13	527	560	5,025	57,208	1,010
2. ขุนแปะ	จอมทอง	เชียงใหม่	13	402	465	2,682	28,841	1,035
3. ขุนวาง	แม่วาง	เชียงใหม่	8	270	262	2,784	29,303	1,220
4. ดินดก	แม่ออน	เชียงใหม่	20	622	407	3,533	21,657	755
5. หุ่นเรา	สะเมิง	เชียงใหม่	5	330	305	1,813	11,622	760
6. หุ่นเริง	หางดง	เชียงใหม่	11	705	622	2,813	23,913	620
7. หุ่นหลวง	แม่วาง	เชียงใหม่	12	556	630	3,547	63,803	980
8. ปางคะ	สะเมิง	เชียงใหม่	33	1,266	136	5,439	94,908	900
9. ปางคู้ง	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	8	151	342	1,940	46,111	1,345
10. ป่าเมี่ยง	ดอยสะเก็ด	เชียงใหม่	42	802	466	4,930	75,508	915
11. บึงคำ	ปง	พะเยา	5	364	324	220	35,027	640
12. พระบาทห้วยต้ม	ลี้	ลำพูน	10	892	993	4,131	24,084	480
13. ม่อนเงาะ	แม่แตง	เชียงใหม่	22	526	607	2,274	52,671	1,300
14. แม่โก	ฮอด	เชียงใหม่	12	739	812	4,439	53,434	1,180
15. แม่ทาเหนือ	แม่ออน	เชียงใหม่	18	1,891	1,901	7,675	159,531	520
16. แม่ปูนหลวง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	10	452	470	1,979	16,677	1,080
17. แม่ลาน้อย	แม่ลาน้อย	แม่ฮ่องสอน	6	498	709	3,236	27,952	1,005
18. แม่สาใหม่	แม่ริม	แม่ฮ่องสอน	1	200	248	295	14,744	990
19. แม่สะป๊อก	แม่วาง	เชียงใหม่	8	405	167	1,816	20,790	580
20. แม่สะเรียง	แม่วาง	เชียงใหม่	10	422	509	2,355	50,582	865
21. แม่หลอด	แม่แตง	เชียงใหม่	3	86	93	304	5,227	680
22. แม่แะ	แม่วาง	เชียงใหม่	20	673	*	4,075	20,636	1,200
23. วัดจันทร์	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	19	831	*	4,875	153,899	960
24. หนองเขียว	เชียงดาว	เชียงใหม่	7	1,099	610	7,634	30,250	780
25. หนองหอย	แม่ริม	เชียงใหม่	14	336	486	2,548	13,312	1,185
26. หมอกจ๋าม	แม่อาย	เชียงใหม่	8	610	245	3,083	10,478	470
27. ห้วยน้ำขุน	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	19	1,374	946	7,566	88,340	1,075
28. ห้วยน้ำริน	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	6	308	317	1,360	11,870	995
29. ห้วยโป่ง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	4	119	69	675	11,083	780
30. ห้วยลึก	เชียงดาว	เชียงใหม่	4	193	*	885	9,223	520
31. ห้วยเสี้ยว	หางดง	เชียงใหม่	16	733	540	2,868	30,340	620
32. สะโงะ	เชียงแสน	เชียงใหม่	7	487	520	2,158	27,911	400
33. อ่างขวาง	ฝาง	เชียงใหม่	6	444	635	2,906	16,875	1,400
34. อินทนนท์	จอมทอง	เชียงใหม่	23	736	818	5,921	301,352	1,280
35. ห้วยแล้ง	เวียงแก่น	เชียงราย	10	268	*	1,900	48,104	910
36. ห้วยส้มป่อย	จอมทอง	เชียงใหม่	11	340	399	1,922	51,507	1,240
รวม	21 อำเภอ	5 จังหวัด	444 กลุ่มบ้าน	20,657 หลังคา	16,613 ครัวเรือน	113,684 คน	1,738,770 ไร่	

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 36 ศูนย์ ประจำปี พ.ศ.2547 สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง

หมายเหตุ : * หมายถึง ไม่มีข้อมูล

2.2 กลุ่มงานพัฒนาและส่งเสริมการผลิต

มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร โดยแยกตามลักษณะ ประกอบด้วย งานและโครงการจำนวน 21 งาน โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการให้คำแนะนำ ในการแก้ปัญหาต่างๆ ประสานงานการวางแผนการผลิตและการตลาดระหว่างศูนย์พัฒนากับฝ่าย การตลาด การติดตามตรวจสอบผลผลิต รวมทั้งการนำปัญหาที่พบไปสู่งานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.3 งานพัฒนาการศึกษา สังคมและสาธารณสุข

มีบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเขาและชุมชน ของชาวเขาด้านต่างๆซึ่งได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการและภาคเอกชน ตลอดจนตัวชาวเขาเอง หน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่

-ด้านการศึกษาและสังคม มีหน้าที่พัฒนาการศึกษาความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่ให้มีมาตรฐานทางด้านการศึกษาและความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดตั้งโรงเรียนศูนย์เด็กเล็ก สนับสนุนทุนการศึกษาให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาได้สูงขึ้น จัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรักการอ่านและจัดทำโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนต่างๆ

นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสงบสุข โดยสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มร่วมกันพัฒนาชุมชนและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดฝึกอบรมเยาวชน เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำ และส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพแก่เยาวชนสตรีและกลุ่มแม่บ้าน โดยการส่งเสริมการทอผ้า ทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมทั้งการทอผ้าลินิน ซึ่งเป็นผลผลิตจากมูลนิธิโครงการหลวงด้วย

-ด้านสาธารณสุข มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี โดยการรณรงค์ให้ความรู้ด้านต่างๆ เช่น การคุมกำเนิด การพัฒนาสาธารณสุขมูลฐาน อีกทั้งยังได้ประสานกับหน่วยงานต่างๆไปให้บริการด้านสาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยการดำเนินการแก้ไขได้ใช้รูปแบบการบำบัดโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด เป็นการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาชาวบ้าน ควบคู่กับการดำเนินการขององค์กรของรัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและส่งผลให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน

2.4 ศูนย์อารักขาพืช

มีบทบาทในการดำเนินงาน เพื่อสนองนโยบายของมูลนิธิโครงการหลวง ในการส่งเสริมทำการเกษตรอย่างปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการลดการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ส่งเสริมให้มีการควบคุมศัตรูพืช โดยชีววิธี โดยได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ด้านแมลงและโรคพืชไปตรวจเยี่ยมเกษตรกรตามศูนย์พัฒนาต่างๆอย่างสม่ำเสมอ เพื่อติดตามสถานการณ์การระบาดของโรคแมลงและศัตรูพืชต่างๆหรือเมื่อทางศูนย์พัฒนาพบปัญหาด้านศัตรูพืชก็จะส่งตัวอย่างพืชที่มีอาการเหล่านั้นให้กับศูนย์อารักขาพืช เพื่อให้คำแนะนำวิธีการป้องกันกำจัดและรักษาที่ถูกต้อง รวมทั้งควบคุมให้มีการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องโดยเคร่งครัด

3.งานการตลาด

โครงการหลวงเริ่มงานด้านการตลาดเมื่อประมาณ พ.ศ.2524 เพื่อนำผักกาดหอม ห่อของเกษตรกรออกไปจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครัวเรือน รวมทั้งผลผลิตพืชเขตเมืองหนาวชนิดต่างๆเนื่องจากในระยะแรกยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ต่อมาเมื่อผลผลิตมีมากขึ้น จึงมีกิจกรรมด้านการตลาดครบวงจร ได้แก่ การขนส่งผลผลิต การตัดคุณภาพ การบรรจุหีบห่อ และการจัดจำหน่าย รวมทั้งการแปรรูปผลผลิตในรูปแบบต่างๆเพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าของผลิตผลเหล่านั้น โครงการหลวงดำเนินงานด้านการตลาดโดยส่งผลผลิตและผลิตภัณฑ์ต่างๆออกจำหน่ายในตราสินค้า ดอยคำ ที่เน้นในเรื่องความสด สะอาดและปลอดภัยของสินค้า ปัจจุบันงานการตลาดของมูลนิธิโครงการหลวง ประกอบด้วย (กรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม, 2539)

3.1 แผนกตลาดเชียงใหม่

ตั้งอยู่ ณ บริเวณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีแผนกต่างๆ คือ

- แผนกคัดบรรจุเชียงใหม่
- แผนกขายเชียงใหม่
- โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป

3.2 แผนกตลาดกรุงเทพฯ

ตั้งอยู่ ณ บริเวณมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มีแผนกต่างๆ คือ

- แผนกคัดบรรจุกรุงเทพฯ
- แผนกขายกรุงเทพฯ

ภาคผนวก ข

แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit)

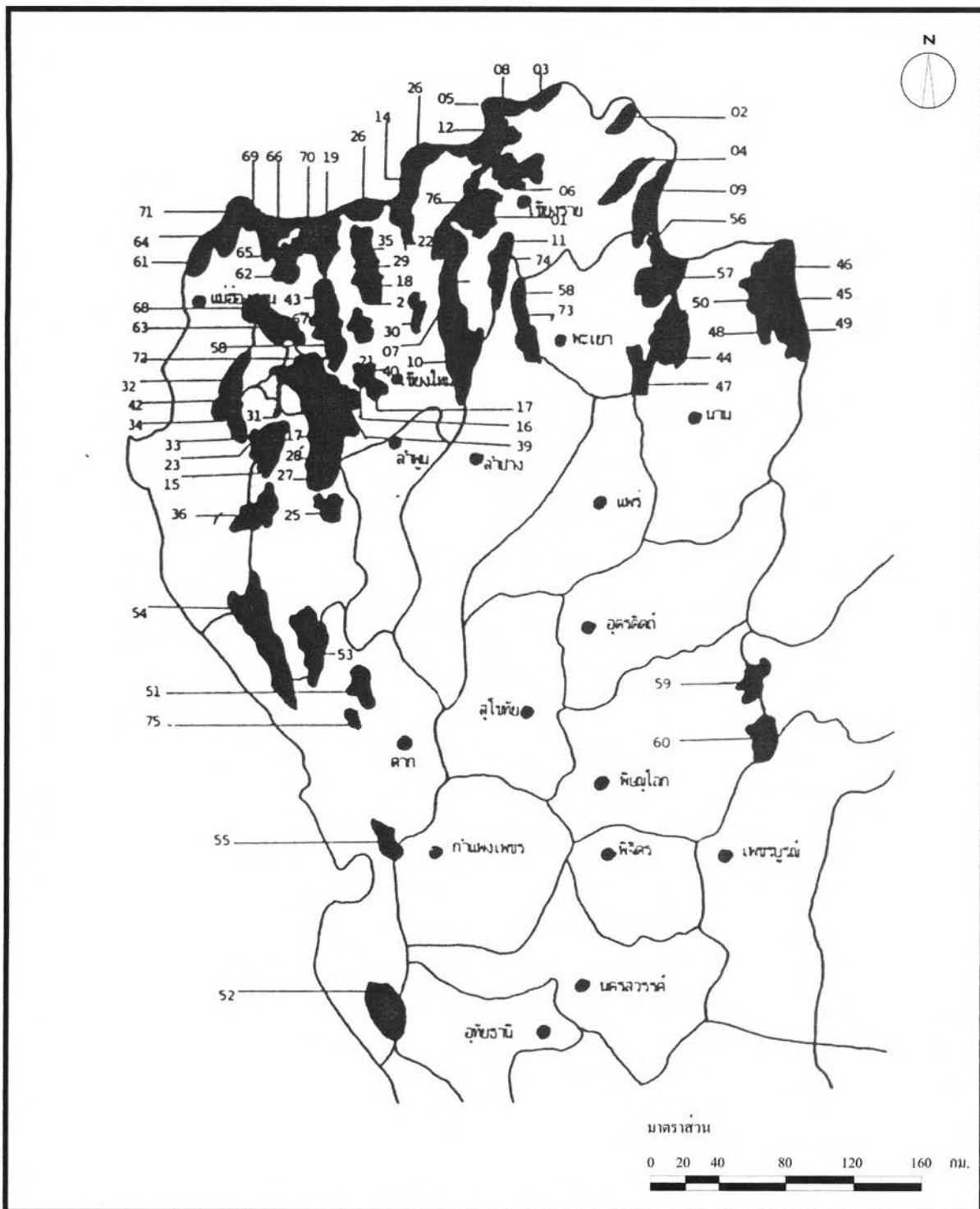
ข.1 การสำรวจพื้นที่ปลูกฝิ่น

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มีหน้าที่รับผิดชอบการแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นโดยตรง โดยได้เริ่มสำรวจฝิ่น เมื่อปี พ.ศ.2522 ในพื้นที่ 4 จังหวัดทางภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอนและพะเยา จากนั้นเป็นต้นมา สำนักงาน ป.ป.ส. ก็ได้สำรวจพื้นที่ปลูกติดต่อกันตลอดทุกปี และได้พัฒนาวิธีการสำรวจให้ทันสมัยพร้อมกับขยายพื้นที่สำรวจออกไปจนสามารถครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีการปลูกฝิ่น

ในการสำรวจฝิ่นในระยะแรก ใช้ขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นแนวหลักในการสำรวจภาคสนามโดยการเดินสำรวจในพื้นที่ แล้วนำกลับมาตรวจสอบข้อมูลกับภาพถ่ายทางอากาศอีกครั้ง ต่อมาจึงพัฒนาแนวทางการสำรวจใหม่ โดยกำหนดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกฝิ่นเรียกว่า แหล่งปลูกฝิ่น หรือ Highland unit มีแนวทางการกำหนด ดังนี้

- 1.เป็นพื้นที่ที่มีความสูงตั้งแต่ 3,000 ฟุตจากระดับน้ำทะเลขึ้นไป เป็นบริเวณที่ฝิ่นสามารถเจริญงอกงามได้ดี
- 2.เป็นการรวมกลุ่มหมู่บ้านชาวเขาทั้งหมดที่มีการปลูกฝิ่นและไม่มีการปลูกฝิ่นในบริเวณเดียวกันเข้าไว้ด้วยกัน
- 3.เป็นพื้นที่ที่มีการปลูกฝิ่น
- 4.บริเวณพื้นที่ของแต่ละแห่งอาจอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด
- 5.การเรียกชื่อแหล่งปลูกฝิ่นให้เรียกตามชื่อยอดเขา ลำห้วยหรือหมู่บ้านที่มีความสำคัญและเป็นที่ยึดในบริเวณนั้นๆ

ครั้งแรกกำหนดแหล่งปลูกฝิ่นไว้ 74 แห่ง และต่อมาจึงกำหนดเพิ่มขึ้นอีก 2 แห่ง ปัจจุบันมีแหล่งปลูกฝิ่นทั้งสิ้น 76 แห่ง ดังแสดงแหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit) ทางภาคเหนือของประเทศไทยในแผนที่ ข และตารางที่ ข

ผลกระทบของการส่งเสริมการเกษตรที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวงที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน : กรณีศึกษา สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ ข แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit) ทางภาคเหนือของประเทศไทย	ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สัญลักษณ์ทั่วไป: ● ที่ตั้งของจังหวัด - - - ขอบเขตจังหวัด	
ที่มา : พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. 2535	

ตารางที่ ข แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit) ทางภาคเหนือของประเทศไทย

เลขรหัส	แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit)	เขตจังหวัด
01	ดอยช้าง	เชียงราย
02	ดอยหลวง	เชียงราย
03	ดอยตุง	เชียงราย
04	ดอยยาว	เชียงราย
05	หัวแม่คำ	เชียงราย
06	เขาดอยยาว	เชียงราย
07	ขุนแจ้	เชียงราย
08	เลาโลใจ	เชียงราย
09	เลาอุ	เชียงราย
10	แม่ปิ้ง	เชียงราย
11	แม่ตาแมว	เชียงราย
12	สามเส้าน้อย	เชียงราย
13	ทุ่งกู่	เชียงราย
14	อ่างขาง	เชียงใหม่
15	บ้านพุย	เชียงใหม่
16	บวกจัน	เชียงใหม่
17	ช่างเคียน	เชียงใหม่
18	เชียงดาว	เชียงใหม่
19	ดอยคำ	เชียงใหม่
20	ดอยกลาง	เชียงใหม่
21	ดอยแม่โถ	เชียงใหม่
22	ดอยนาง	เชียงใหม่
23	ดอยอมพาย	เชียงใหม่
24	ดอยผาแดง	เชียงใหม่
25	ดอยปุยหลวง	เชียงใหม่
26	ดอยถั่ว	เชียงใหม่
27	ห้วยมะนาว	เชียงใหม่
28	อิทนนท์	เชียงใหม่
29	ขุนห้วยฝาง	เชียงใหม่
30	ขุนแม่ระงอง	เชียงใหม่
31	แม่แดด	เชียงใหม่
32	แม่อมครอง	เชียงใหม่

ตารางที่ ข แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit) ทางภาคเหนือของประเทศไทย (ต่อ)

เลขรหัส	แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit)	เขตจังหวัด
33	แม่สะต๊อบ	เชียงใหม่
34	แม่สะงะ	เชียงใหม่
35	แม่แตะ	เชียงใหม่
36	แม่โก	เชียงใหม่
37	แม่วาก	เชียงใหม่
38	ม่อนอังเกด	เชียงใหม่
39	ม่อนยะ	เชียงใหม่
40	หนองหอย	เชียงใหม่
41	ป่าแป๋	เชียงใหม่
42	ปางคู้ง	เชียงใหม่
43	สามหมื่น	เชียงใหม่
44	ดอยขาด	น่าน
45	ดอยหลวงพระบาง	น่าน
46	ห้วยปูน	น่าน
47	ผาจี	น่าน
48	ภูคา	น่าน
49	ภูโล	น่าน
50	ภูแว	น่าน
51	เขาลันแอน	ตาก
52	แม่ละมุ้ง	ตาก
53	แม่ตื่น	ตาก
54	แปเปือ	ตาก
55	ธงชัย	ตาก
56	จำทอง	พะเยา
57	ห้วยลึก	พะเยา
58	ผาแดง	พะเยา
59	ภูซัด	เพชรบูรณ์
60	ภูร่องกล้า	เพชรบูรณ์
61	ดอยลาน	แม่ฮ่องสอน
62	จ๊กจ้อง	แม่ฮ่องสอน
63	แกงหอม	แม่ฮ่องสอน
64	กิวจันกับ	แม่ฮ่องสอน

ตารางที่ ข แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit) ทางภาคเหนือของประเทศไทย (ต่อ)

เลขรหัส	แหล่งปลูกฝิ่น (Highland unit)	เขตจังหวัด
65	กีดสามสิบ	แม่ฮ่องสอน
66	แม่ละนา	แม่ฮ่องสอน
67	แม่ยะ	แม่ฮ่องสอน
68	หมากพริก	แม่ฮ่องสอน
69	ปางคาม	แม่ฮ่องสอน
70	ฝิรุ	แม่ฮ่องสอน
71	ปungยาม	แม่ฮ่องสอน
72	วัดจันทร์	แม่ฮ่องสอน
73	บ่อสี่เหลี่ยม	ลำปาง
74	แม่ล้าน	ลำปาง
75	สามหมื่นทุ่ง	ตาก
76	คอยหลุมข้าว	เชียงใหม่

ภาคผนวก ค
การใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่ดอยอ่างขาง

ผลกระทบของการส่งเสริมการเกษตรที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวงที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน

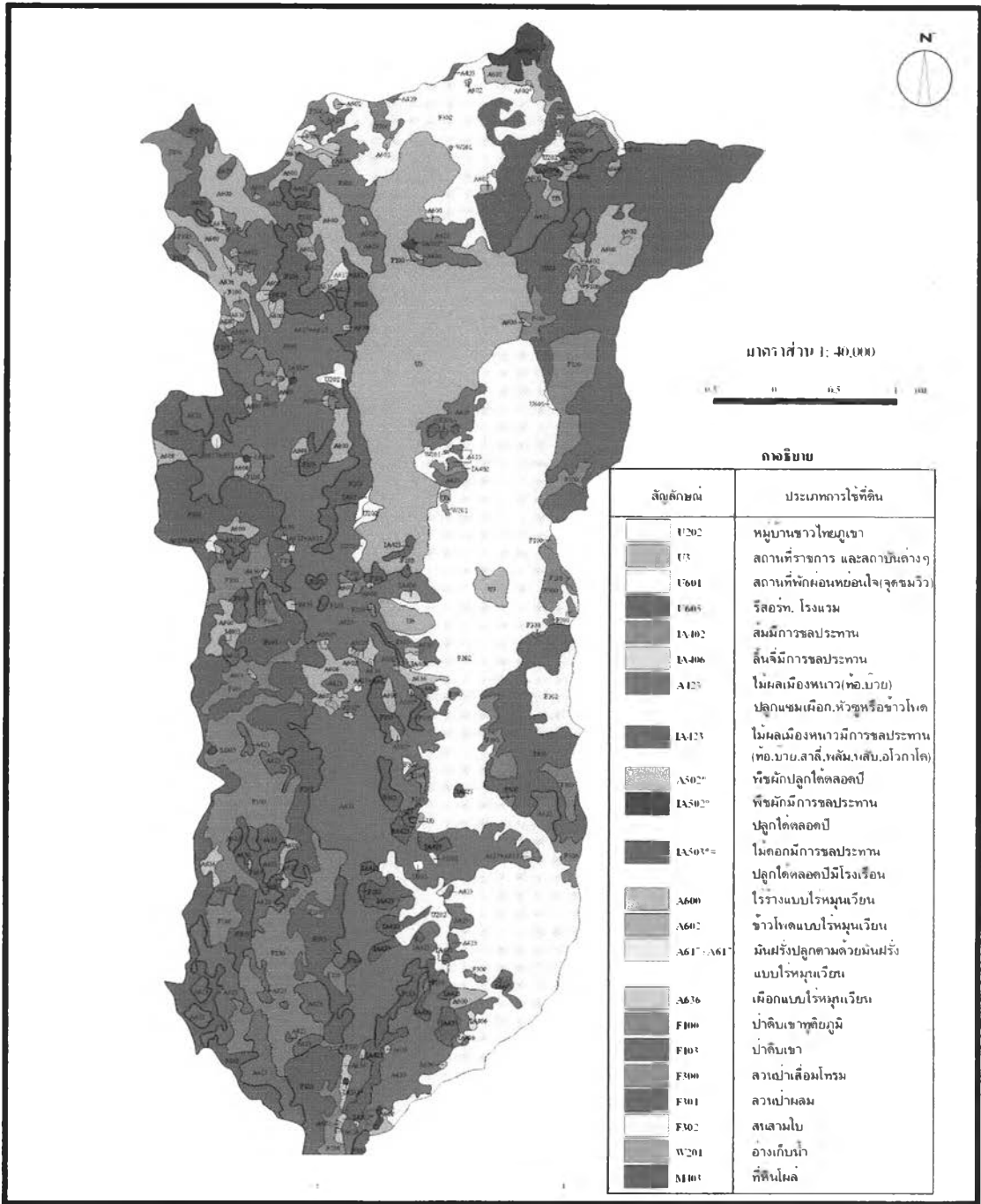
: กรณีศึกษา สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ ค.1 การใช้ที่ดินดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2525

สัญลักษณ์ทั่วไป :

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2525

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบของการส่งเสริมการเกษตรที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวงที่มีต้งต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน
: กรณีศึกษา สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ ก.2 การใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง ปี พ.ศ.2546

สัญลักษณ์ทั่วไป :

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน. 2546

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายประเสริฐศักดิ์ กุมภีพงษ์ เกิดเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2521 จบการศึกษาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต จากภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2545 และเข้าศึกษาต่อการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2545

